

UDC 316.77 : 004.624

Semantic Limits of the Concept “Non-Fiction Book”

Zelinska Anastasiia

*Institute of Journalism, Taras Shevchenko National University of Kyiv,
36/1 Melnikova str., Kyiv, 04119, Ukraine*

Corresponding author's e-mail address: z-nasta@yandex.ua

ABSTRACT

In this study, the author proposed a terminologisation of the concept “non-fiction book” in the framework of Ukrainian theory of publishing. The **relevance** of the study is stipulated by the emergence in Ukrainian publishing space of the concept “non-fiction book”, which is widely used by publishers, authors, booksellers, literary managers and readers, while the term “non-fiction book” is not clearly defined in Ukrainian academic sphere and is absent in Ukrainian dictionaries.

The main **objectives** of the study are: to summarize results of interdisciplinary discussions over the concept “non-fiction” in Ukrainian and foreign scientific discourses; to clarify the features and peculiarities of different professional approaches; and to define the semantic framework for interpretation of the concept “non-fiction book” in Ukrainian publishing.

In the study, the author applied the following **research methods**: bibliographical method (to study the literature sources); conceptual analysis (to work out the basic terms and concepts); analysis and synthesis (to study the nature of the usage of terms and to identify their features); synthesis (to shape the own definition of the concept “non-fiction”).

Having considered the various foreign definitions of the term “non-fiction”, the author came to the **conclusions** that it is predominantly used in two major senses – a broad and a narrow. In a broader sense, “non-fiction” is a literature that does not contain an artistic fiction. In this sense the term is widely used by the booksellers, authors and readers. In a narrow sense, “non-fiction” is a literature that is based on real events, documents, facts and biographies, interpreted by the author through artistic means without distorting the actual events of the story. The concept “non-fiction book” refers to the publications, the content of which is based not only on documents and facts, but also includes the author's interpretation. The proposed terminologisation of the concept “non-fiction book” in the framework of Ukrainian theory of publishing can be used in further academic research in the relevant fields of study.

KEYWORDS: non-fiction book, documentaries, literature of fact.

УДК: 316.77:004.624

Семантичні межі поняття «книга нон-фікшн»

Зелінська Анастасія Андріївна, Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, аспірант.

Резюме

У статті здійснена спроба термінологізації поняття «книга нон-фікшн» у межах теорії видавничої справи. **Метою** дослідження є етапне підсумування міждисциплінарної дискусії навколо поняття «нон-фікшн» в українському та зарубіжному науковому дискурсі, з'ясування особливостей фахових підходів, окреслення семантичних меж видавничого тлумачення книги нон-фікшн. Під час проведення дослідження застосовано такі **методи**: бібліографічний (для опрацювання літературних джерел), понятійного аналізу (для опрацювання основних понять і термінів), аналізу і синтезу (для опрацювання характеру вживання термінів та виокремлення їхніх особливостей), узагальнення (для побудови власної дефініції поняття нон-фікшн).

Розглянувши різноманітні зарубіжні дефініції поняття «нон-фікшн», автор доходить **висновку**, що воно вживається у двох значеннях: широкому та вузькому. У ширшому значенні нон-фікшн – це література, яка не містить у собі художнього вимислу. У вузькому значенні нон-фікшн – література, яка має в своїй основі реальні події, документи, факти, біографічні реалії осіб, викладені та інтерпретовані автором за допомогою художніх засобів без спотворення історичної правдивості розповіді. Значимість одержаних результатів полягає в термінологізації поняття «книга нон-фікшн» для застосування у наступних дослідженнях.

Ключові слова: книга нон-фікшн, документалістика, література факту.

Зелинская А.А. Семантические границы понятия «книга нон-фикшн».

В статье осуществлена попытка терминологизации понятия «книга нон-фикшн» в рамках теории издательского дела. **Целью** исследования является этапное подведение итогов междисциплинарной дискуссии вокруг понятия «нон-фикшн» в украинском и зарубежном научном дискурсе, выяснение особенностей профессиональных подходов, определение семантических границ издательского толкования книги нон-фикшн. При проведении исследования были использованы следующие **методы**: библиографический (для работы с литературными источниками), понятийного анализа (для проработки основных понятий и терминов), анализа и синтеза (для проработки характера употребления терминов и выделение их особенностей), обобщение (для построения собственной дефиниции понятия нон-фикшн).

Рассмотрев различные зарубежные дефиниции понятия «нон-фикшн», автор приходит к **выводу**, что оно употребляется в двух значениях: широком и узком. В более широком смысле нон-фикшн – это литература, которая не содержит в себе художественного вымысла. В более узком смысле нон-фикшн – литература, которая имеет в своей основе реальные события, документы, факты, биографические реалии лиц, представленные и интерпретированные автором с помощью художественных средств без искажения исторической правдивости рассказа. Значимость полученных результатов заключается в терминологизации понятия «книга нон-фикшн» для применения в последующих исследованиях.

Ключевые слова: книга нон-фикшн, документалистика, литература факта.

1. Вступ

Актуальність дослідження. Сучасний видавничий ринок постійно трансформується: з'являються нові технології, виникають нові теми і жанрові форми контенту, змінюються читацькі інтереси, смаки і цінності. Інновації трансформують не тільки видавничі процеси, а й відповідний їм термінологічний дискурс. І ця професійна мова потребує вчасного осмислення та переосмислення. Одним із неологізмів, що впевнено ввійшов у видавничий дискурс, але не знайшов ясного й вичерпного тлумачення, є поняття «книга нон-фікшн». Його входження в професійний словник видавців має низку невирішених проблем.

По-перше, поняття «книга нон-фікшн» є очевидним англіцизмом, що породжує питання про доцільність його термінологізації та припускає необхідність шукати власний питомий відповідник. Водночас постає проблема гармонізації термінології із зарубіжними колегами і партнерами.

По-друге, неясність значення поняття «книга нон-фікшн». Його ототожнюють то з документальною літературою (документалістикою), то з нехудожньою літературою, то з прикладною, то з літературою для дозвілля тощо. То що все-таки воно означає?

По-третє, практичні наслідки нечіткого усвідомлення змісту поняття. Семантична плутанина призводить до некоректного розуміння ключових ознак відповідного сегменту видавничої продукції, тож загрожує зниженням її практичної якості. Поготів у ситуації, коли, як стверджують численні дослідження читацьких практик, ця література в останні роки набуває популярності серед читачів [1] і зростає на ринку за назвами і накладами [2].

Тож актуальність даної термінологічної розвідки зумовлена появою в українському видавничому просторі поняття «книга нон-фікшн», яке часто використовують в своїй роботі видавці й автори, книгорозповсюджувачі, літературні менеджери та власне читачі. Поширення такого явища потребує проведення наукових дискусій щодо використання терміна «нон-фікшн» в українському видавничому просторі.

Огляд попередніх досліджень. Іноземні науковці у галузі книгознавства, соціальних комунікацій та теорії видавничої справи активно досліджують книгу нон-фікшн та її значення в комунікаційному просторі. Зокрема, західні дослідники Лейла Філіп (Leila Phillip), Сара Кнудсон (Sarah Knudson), Ральф Е. Хансон (Ralph E. Hanson) присвячували свої розвідки розвитку літератури нон-фікшн на американському континенті, а Ентоні Фрідмен (Anthony Friedmann) у своїй книзі «Писати для візуальних ЗМІ» (Writing for Visual Media) розглядає документалістику та нон-фікшн як основу сучасних ЗМІ.

На відміну від закордонного досвіду, рівень розробки теми в українській науці не є достатньо високим. Надія Колошук у статті, присвяченій нефікційній літературі як маргінальному явищу мультикультурного процесу сучасності, зауважує, що воно не є достатньо дослідженим у науковому просторі: «Проблемний стан вивчення такої літератури як специфічної сфери красного письменства відбито в нових літературознавчих довідниках. Донедавна жоден з українських довідників, окрім п'ятитомної УЛЕ («Українська літературна енциклопедія»), не подавав визначень «документ», «документальна література», «література факту» чи «non-fiction». Самостійні жанри (епістолярій, мемуари, щоденники, автобіографія тощо) представлені розрізнено, нема чіткого їх співвіднесення із загальним, родовим поняттям – документальна / нефікційна література» [3].

Грунтовного визначення поняття «нон-фікшн» в українському інформаційному просторі досі немає. Російськомовний «Словарь иностранных слов» подає таке тлумачення: «Нон-фикшн [англ. non-fiction < non – не + fiction – беллетристика; фикция] – лит. Прозаическое литературное произведение, не являющееся ни романом, ни повестью, ни рассказом; деловая или критическая проза» [4]. На нашу думку, таке визначення є досить розмитим і не дає чіткого розуміння, що ж таке література нон-фікшн. Насамперед воно має заперечувальну побудову – тлумачення подане шляхом відштовхування від протилежного,

а також стверджує, що нон-фікш – це ділова чи критична проза. Таке іманентно-заперечувальне значення покладене в основу цього поняття потребує з'ясування суті та основних характеристик нон-фікшн.

У своїх наукових працях українські дослідниці Н. Колошук та М. Варикаша звертаються до поняття «література нон-фікшн», проте вказують на недостатній рівень його термінологізації. Російська літературознавець О. Местергазі говорить про те, що «критика та журналістика сьогодні оперує терміном нон-фікшн досить активно, проте у науці він поки не отримав офіційного статусу, тобто не описаний в словниках, довідниках, енциклопедіях. Винятком є лише інтернет-простір» [5].

Тож *метою* дослідження стало етапне підсумування термінологічної дискусії навколо поняття «нон-фікшн» в українському та зарубіжному видавничому просторі та здійснення внеску до термінологізації цього поняття. Основними *завданнями* є з'ясування семантичних особливостей та інтерференцій понять «нон-фікшн», «документальна література», «документалістика», «література факту» в сучасному видавничому дискурсі, а також узагальнення основних особливостей поняття «нон-фікшн» у власній дефініції.

2. Методи дослідження

Для виконання поставлених завдань було використано широку методичну базу. На першому етапі для опрацювання літературних джерел ми застосували бібліографічний метод. Нами було розглянуто зарубіжні та українські праці, статті та наукові видання. Загальна кількість вивчених джерел – 29 публікацій.

На наступному етапі був використаний метод понятійного аналізу для опрацювання основних понять і термінів. Із розглянутих джерел нами було виокремлено ключові терміни, які найчастіше вживають науковці у видавничому дискурсі для позначення поняття нехудожньої літератури. Серед цих термінів «документалістика», «документальна література», «література факту», «нон-фікшн», «нефікційна література».

Методи аналізу і синтезу дозволили опрацювати характер вживання цих термінів та виокремити їхні особливості. З їх допомогою ми з'ясували, що використання терміну «нон-фікшн» дає змогу інтегрувати українські дослідження у цій галузі до світового наукового простору.

Також був застосований метод узагальнення, за допомогою якого було побудовано власну дефініцію поняття книга нон-фікшн. На основі зарубіжних та українських дефініцій, ми подаємо власне визначення книги нон-фікшн для використання у подальших наукових розвідках з цієї тематики.

3. Результати й обговорення

Найперше, що маємо прояснити для себе, – це власне співвіднесення понять художня / нехудожня література та латинських варіантів fiction / non-fiction.

В англійській мові слово fiction має кілька значень, серед яких: вимисел, вигадка, фантазія, а також власне художня література, белетристика, художній твір. Такі тлумачення дає Оксфордський словник англійської мови [6]. Відповідно до цього, можемо поставити знак рівності між fiction та художньою літературою. Тепер поглянемо, наскільки все так само просто із терміном non-fiction. Той же Оксфордський словник при тлумаченні слова non-fiction не говорить про нього як про антонім до слова «вигадка», «фантазія». Non-fiction в англійській мові вживається лише у значенні «книги, статті або тексти про реальні факти, людей і події» [7]. Таким чином, в англійському середовищі fiction і non-fiction є антонімічними поняттями, проте fiction має ширше коло тлумачень, аніж non-fiction.

Відтак постає питання: чи коректно в українському дослідницькому середовищі вико-

ристовувати «художня / нехудожня література» як відповідники «fiction / non-fiction»? Сьогодні українськомовна видавнича та наукова спільнота не має на це однозначного погляду. Різничитання поняття нон-фікшн постає в проаналізованих нами наукових працях, висловлюваннях, класифікаціях різних агентів видавничого дискурсу: науковців, в тому числі суміжних спеціальностей, авторів, видавців, книгорозповсюджувачів. Яким же терміном слід послуговуватися, щоб найвлучніше передати різні аспекти поняття, яке виникло в нашому середовищі, аби не бути відірваними від світового видавничого дискурсу? На нашу думку, варто мовити про ширше і вузке значення поняття «нон-фікшн».

Нон-фікшн як література, позбавлена художнього вимислу (ширше значення поняття).

У ширшому значенні «нон-фікшн» – це «література, позбавлена художнього вимислу», або ж «нехудожня література», що є антонімічним до поняття «художня література». І це останнє термінологічне словосполучення вже адаптувала практика: рубрику «нехудожня література» часто можна побачити в онлайн-книгарнях [8; 9; 10] та на полицях книжкових крамниць. Для книгорозповсюджувачів «нехудожня література» – це будь-які книги, які не мають вимислу. Зазвичай сюди втрапляє навчальна література, різноманітні довідники та література прикладного характеру (рецепти, поради із вишивання та ремонту тощо).

У науковому дискурсі це словосполучення вживається нечасто, найчастіше на позначення всього масиву видавничої продукції за винятком художньої літератури [11, 21], що зближує його за змістом із варіантом книготорговельників.

Нехудожня література є предметом обговорень також і у письменницьких колах. До прикладу, американська письменниця Дженна Глатцер, головний редактор письменницького ресурсу Absolute Write та авторка книг, присвячених літературній майстерності, дає поради, як писати книги нехудожньої літератури і як їх потім просувати на видавничому ринку [12]. За її словами, нехудожня література може бути на будь-яку тему, цікаву для читачів: автомобілі, астрологія для «чайників», альбом репродукцій чи довідник із надання першої медичної допомоги. На російськомовному ресурсі «Довідник письменника» Ельвіра Барякіна подає свої поради щодо написання книги нон-фікшн, теж ототожнюючи це поняття з усім масивом нехудожньої літератури [13].

Таким чином, українське поняття «нехудожня література» співвідноситься з широким значенням поняття «нон-фікшн», а саме йдеться про літературу, позбавлену художнього вимислу.

Проаналізовані погляди на нон-фікшн книготорговельників, письменників та науковців дають підстави виокремити такі масиви нон-фікшн як нехудожньої літератури:

- документалістика (література факту);
- ділова література;
- академічна, пізнавальна книга;
- довідково-енциклопедична література;
- масова література для організації дозвілля та ін.

Нон-фікшн як література факту або документалістика (вузке значення поняття).

Мінімалізація вимислу корелює з максималізацією факту – така логіка вузкого підходу до тлумачення поняття «нон-фікшн». Звужене тлумачення нон-фікшн як літератури, заснованій на реаліях, фактах, зрештою, є найбільш поширеним в опрацьованих нами дже-релах.

Енциклопедія «Britannica» («Британіка») дає таку дефініцію: «Роман нон-фікшн – це історія про реальних людей і реальні події, розкрита за допомогою драматичних методів роману» [14]. Також в енциклопедичній статті йдеться про те, що американський письмен-

менник Трумен Капоте стверджував, що винайшов цей жанр з його книгою «У холодній крові» (1965). Це була справжня історія про жорстоке вбивство фермерської родини в Канзасі, заснована на шестирічному дослідженні та інтерв'ю із сусідами і друзями загиблих. Історія розказана з точки зору різних «символів», у яку автор прагнув не втручатися своїми коментарями, аби не спотворити факти.

Українська дослідниця О. Ничко вказує на можливість проникнення художнього вимислу в структуру загалом документальної оповіді, що підпорядковане більш глибинному, а не фотографічному розкритті теми, філософському пошуку істини. Вона подає таке визначення: «Нехудожня література – це той вид літературного твору, що використовує літературні прийоми й мистецьке бачення для розповіді про реальних осіб, місцевості, події. Це та форма, яка дозволяє письменнику й оповідачі про реальних осіб, місцевості, події. Це та форма, яка дозволяє письменнику й оповідачі про реальних осіб, місцевості, події досвідчене око репортера з високоморальною проникливістю письменника-романіста» [15].

Схожу логіку має й визначення М. Варикаші: «Література нон-фікшн – це різновид літератури, яка перебуває на межі художності і документальності» [16, 37]. Серед основних жанрів нон-фікшн вона виділяє щоденник, автобіографію, біографію, мемуари, сповідь, листи тощо. М. Варикаша зазначає, що з одного боку, література нон-фікшн претендує на визнання в її текстах суб'єктивної правди автора про нього самого; з другого ж, лише читач може або, демонструючи цілковиту довіру авторові, назвати цей текст документальним, або ж визнати наявність у творі поетичності й естетичності та перехилити чашу ваг у бік художності.

Натомість доктор філологічних наук О. Местергазі зауважує, що термін «нон-фікшн» використовується на позначення літератури, що відтворює реальність без участі вимислу: «В цьому своєму значенні термін найбільш близький до «літератури факту», «документальної літератури» та ін. Використовується також в інших сферах мистецтва, особливо в кінематографі» [5].

Тож пропорції художнього й нехудожнього в текстах нон-фікшн рефлексуються в науковій літературі вкрай неоднозначно – аж до визнання повного домінування факту.

«Література факту». Професор американського університету Колгейт (Colgate), колишня журналістка, а сьогодні автор і викладач курсу «The literature of fact», науковець, яка ретельно простежила історичні витоки американської non-fiction, Лейла Філіп (Leila Philip), надає перевагу саме цьому терміну – literature of fact: «Термін, який мені подобається найбільше, – література факту одночасно відновлює певну гідність жанру і натякає на його історію. Література нон-фікшн – це все-таки глибоко американський жанр, який завжди був прив'язаний до ландшафту...» [17]. На думку дослідниці, закладене в терміні «нон-фікшн» іманентно-заперечне значення не дає змоги зрозуміти, чим він є насправді. А відповідь, вочевидь, криється в зануреності текстів нон-фікшн у життєвий ландшафт, масив фактів.

На окрему увагу заслуговують закономірності вживання поняття «література факту» в словниках та довідниках, наприклад «Encyclopedia Britannica» [14] або «Oxford Dictionaries» [7]. А ще більш активно поняття «література факту» до українського наукового простору залучалося від польських джерел – як із довідково-енциклопедичної літератури, так і наукової [див.: 19; 20], де воно широко вживається як аналог вітчизняного терміна «документальна література» та світового «non-fiction». Відтак у вітчизняній «Літературознавчій енциклопедії» поняття «література факту» подане через «принцип об'єктивізму, обстоюваний футуристами», що позначився на польському письменстві [22, 566]. Жодних додаткових характеристик та визначень в українському просторі це поняття не отримало.

Не менш загально й лаконічно тлумачить Універсальний словник-енциклопедія «УСЕ»: «Література факту – це сучасна література розповідного змісту, переважно більш

або менш белетризована» [23]. На нашу думку, така дефініція аж надто широка й поверхова і загрожує плутаниною в термінологічному застосуванні.

Таким чином, термінологічне словосполучення «література факту» в українському науковому та медійному дискурсі наразі не прижилося (як, до речі, доволі рідкісним є вживання поняття «журналістика факту»). Натомість усе частіше видавці послуговуються термінами «книги нон-фікшн», «література нон-фікшн». Вочевидь, це зумовлено все інтенсивнішими зарубіжними контактами українських видавців, а за кордоном зазначені поняття активно вживаються як теоретиками, так і практиками видавничої діяльності.

Документалістика (документальна література). В українському видавничому просторі на позначення нехудожньої літератури традиційно вживається термін «документальна література», або ж «документалістика». Втім, у теорії видавничої справи це явище і його термінологічні знаки не здобули ґрунтового прочитання.

Показовим для нас уживанням терміна «документальна література» є те, що демонструють фахівці з історії. Для них «документальна література» – це збірники документів та історичних джерел.

По-іншому мислять літературознавці. Доктор філологічних наук О. Галич говорить про те, що «хоча останнім часом значно посилилося теоретичне й історико-літературне осмислення документальної літератури, про що свідчать монографічні та дисертаційні праці українських літературознавців І. Акіншиної, І. Василенко, В. Галич, Г. Грегуль, І. Данильченко, О. Дацюка, В. Здоровеги, Н. Ігнатів, М. Коцюбинської, В. Кузьменка, Б. Мельничука, Г. Сиваченко, Д. Стуса та ін., все ще залишається відкритим питання, що ж таке документалістика» [24, 42].

В «Українській літературній енциклопедії» є певна відповідь на нього: «Документальна література, документалістика – твори художньо-публіцистичних, науково-художніх і художньо-документальних жанрів, в основу яких покладено документальні матеріали, подані повністю або частково чи відтворені у вигляді вільного викладу» [25, 85].

Дослідниця Н. Колошук у статті «Екстремальні свідчення в сучасній українській літературі та підсумки і перспективи вітчизняного вивчення документалістики» говорить про низку проблем, які стосуються вивчення документалістики в українському літературознавстві: «Загальний рівень досліджень документалістики залишає сподіватися кращого ... адже проблеми залишилися ті самі: не закріпилися загальноприйняті визначення документальної літератури та ієрархії її складових – окремих жанрів і жанрових різновидів; документалістика не представлена у підручниках та посібниках і наукових програмах курсу історії нової української літератури; не склалася традиція розгляду української документалістики в контексті світової...» [26].

Втім, певні розробки документальної літератури є. Т. Черкашина вважає документальну літературу літературою пам'яті, яка поєднує у собі документальне начало й художню вигадку [27]. Серед основних типологічних рис документальної літератури вона називає правдивість, фактографічність, документальну достовірність, об'єктивність, у більшості випадків використання справжніх імен, дат і географічних позначок. При створенні документалістики можуть використовуватися спогади самого автора, при цьому авторська точка зору проявляється у відборі та структуруванні матеріалу, а також в оцінці подій. У документальній прозі зазвичай широко використовується публіцистичний стиль.

Від журналістики (репортажу, нарису) документальна література відрізняється великим періодом часу, що минув із часу описуваних подій, а також великим обсягом. Від науково-історичних досліджень документальна проза відрізняється відтворенням яскравої, живої картини подій і психологічного вигляду людей.

Як стверджує О. Нічко, «документальна проза передбачає особисте й об'єктивно інформативне, невимушене й відкрите розгортання подій. Документальна література, локалізуючись на межі літератури та журналістики, охоплює різні жанри – втім і репортаж,

інтерв'ю – з виразним літературним підґрунтям» [28].

Дискусія про особливості документалістики (документальної літератури) досить жвава. Лауреатка Нобелівської премії С. Алексієвич у своїй Нобелівській лекції також долучається до неї: «Займаюся пропущеною історією. Не раз чула і зараз чую, що це не література, це документ. А що таке література сьогодні? Хто відповість на це питання? Ми живемо швидше, ніж раніше. Зміст рве форму. Ламає і змінює її. Все виходить зі своїх берегів: і музика, і живопис, і в документі слово виривається за межі документа. Немає меж між фактом і вимислом, одне перетікає в інше. Навіть свідок не неупереджений. Розповідаючи, людина творить, бореться з часом, як скульптор з мармуром. Вона – актор і творець» [29].

Таким чином, книга нон-фікшн – це своєрідний «портрет» епохи або ж конкретної людини, книги, що презентують для читача логіку історії, та через призму авторського бачення розкривають реальні факти і їхні взаємозв'язки. Текст нон-фікшн, заснований на документальних джерелах, завжди містить суб'єктивну позицію автора.

4. Висновки

Видавці-практики вводять до свого лексикону терміни й поняття, яких немає в наукових працях, словниках та довідниках, тобто їх використання не є внормованим. Серед таких професійних неологізмів – поняття «книга нон-фікшн».

Розглянувши різноманітні зарубіжні дефініції поняття «нон-фікшн», доходимо висновку, що воно вживається у двох значеннях: широкому та вузькому. У ширшому значенні нон-фікшн – це література, яка не містить у собі художнього вимислу. Такий підхід демонструють книгорозповсюджувачі, автори та читачі. Вважаємо, що в українській практиці широке значення точно передає термін «нехудожня література». Дещо вужче нон-фікшн розуміють літературознавці. Вони використовують це поняття на позначення літератури, заснованої на реальних фактах, що не виключає авторської логіки їх тлумачення, авторського погляду на описувані події та особистостей. Тож поняття «книга нон-фікшн» окреслює масив книжкових друкованих та електронних видань, контент яких заснований не лише на документах (на відміну від власне документальної літератури), а й на авторській їх інтерпретації.

Зважаючи на несистемність і недосконалість проаналізованих визначень, вважаємо за доцільне запропонувати власну дефініцію: книга нон-фікшн – це 1) у ширшому значенні – нехудожня література, 2) у вужчому значенні – література, яка має в своїй основі реальні події, документи, факти, біографічні реалії осіб, викладені та інтерпретовані автором за допомогою художніх засобів без спотворення історичної правдивості розповіді.

Вважаємо термінологізацію понять «література нон-фікшн», «книга нон-фікшн» необхідним кроком на шляху до інтеграції до світової видавничої спільноти.

Процеси термінології зазначених понять потребують подальшого дослідження для розкриття основних ознак та визначення конкретного місця в українському соціально-комунікаційному дискурсі відповідних масивів видавничої продукції. Зокрема перспективними можуть бути предметні дослідження тематичних, жанрових, сюжетних та інших характеристик сучасної книги нон-фікшн.

Подяки

Автор висловлює щире подяку науково-дослідній частині Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, а також особисто доц. Крайніковій Т.С. за консультації щодо питань сучасних трансформацій видавничої галузі.

References

1. Baturevych, I. (2015), "Book Market 2014-2015: decline in quantity, rise in quality", available at: <http://www.chytomo.com/blogs/knizhkovij-rinok-2014-2015-kilkisnij-zanepad-yakisnij-pidjom> (accessed 25 December 2015).
2. Chytomo (2015), "Publishing 2014: circulations, leaders and romances", available at: <http://www.chytomo.com/news/oficijni-pidraxunki> (accessed 25 December 2015).
3. Koloshuk, N. (2015), "Non-fiction (documentary) as a marginal phenomenon of our multicultural process: Ukrainian situation", available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18489/25-Koloshchuk.pdf?sequence=1> (accessed 25 December 2015).
4. Komlev, N. (Ed.) (2006), *Dictionary of Foreign Words*, Eksmo, Moscow, 672 p.
5. Mestergazi, E. (2007), *Non-fiction: Experimental Encyclopedia*, Sovpadenie, Moscow, 325 p.
6. Oxford Dictionaries (2015), "Fiction", available at: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/fiction> (accessed 25 December 2015).
7. Oxford Dictionaries (2015), "Non-fiction", available at: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/learner/non-fiction> (accessed 25 December 2015).
8. Rozumashka (2015), "Non-fiction", available at: <http://rozumashka.com.ua/eshop/c1049> (accessed 25 December 2015).
9. Bookofka (2015), "Non-fiction", available at: <http://bookofka.com.ua/uk/13-nekhudozhnya-literatura-> (accessed 25 December 2015).
10. Bambook (2015), "Non-fiction" available at: <http://www.bambook.com/scripts/catalog.sect?v=1&sid=1586> (accessed 25 December 2015).
11. Stadnytska, J. (2006), "Children's fiction as an object of study", *Bulletin of the Sumy State University [Visnyk SumDu]*, vol. 3 (87), pp. 20-24.
12. Grant, R. (2015), "How to publish a book in America? Market Analysis: Non-fiction in English", available at: <http://rina-grant.livejournal.com/15095.html> (accessed 25 December 2015).
13. Bariakina, E. (2015), "How to publish a non-fiction book", available at: <http://avtoram.com/avtor/elvira-baryakina/> (accessed 25 December 2015).
14. Encyclopedia Britannica (2015), "Non-fiction novel", available at: <http://www.britannica.com/art/nonfiction-novel> (accessed 25 December 2015).
15. Nychko, O. (2006), "Military correspondent John Steinbeck about Italy and the Italians", *Proceedings of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University [Naukovi Zapysky]*, vol. 2 (20), pp. 296-307.
16. Varykasha, M. (2010), "Non-fiction books: between fact and fiction", *Current Issues of Slavic Philology [Aktualni Problemy Slovjanskoi Filologii]*, vol. 23, pp. 28-39.
17. Philip, L. (2015), "The literature of fact", available at: <http://www4.colgate.edu/scene/nov2001/philip.html> (accessed 25 December 2015).
18. Torkut, N. (2000), *Problems of genesis, and structuring of genre system of English prose in the late Renaissance (small epic forms and the "literature of fact")*, Zaporizhzhja, 406 p.
19. Głowiński, M., Kostkiewiczowa, T., Okopien-Sławińska, A. & Sławiński, J. (1989), *Słownik terminów literackich, Zakład Narodowymimienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź*, 656 p.
20. Gołaszewska, M. (1984), *Poetyka factu: Szkic o pogranicza estetyki i teorii literatury*, Zakład Narodowymimienia Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź, 68 p.
21. Lamarque, P. & Olsen, S. (1994), *Truth, Fiction and Literature. A Philosophical Perspective*, Clarendon Press, Oxford, 481 p.
22. Kovaliv, J. (Ed.) (2007), *Literary Encyclopedia*, Akademia, Kyiv, 608 p.

23. Slovopectia (2015), "Literature of fact", available at: <http://slovopectia.org.ua/29/53403/25317.html> (accessed 25 December 2015).
24. Halych, O. (2006), "The terminology of contemporary documentary", *Bulletin of Zhytomyr Ivan Franko State University [Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu im. I. Franka]*, no. 26, pp. 24-44.
25. Morozova, E. (1991), "Documentary literature", *Ukrainian Literary Encyclopedia*, Kyiv.
26. Koloshuk, N. (2008), "Extreme testimonies in modern Ukrainian literature, and the results and prospects of domestic documentary study", *Studia methodologica*, vol. 25, pp. 110-115.
27. Cherkashyna, T. (2011), "The system of nonfiction: internal organization", *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University [Visnyk LNU imeni Tarasa Shevchenka]*, vol. 19 (230), pp. 37-45.
28. Nychko, O. (2008), *Imahological features in fiction and publicism of John Steinbeck*, Abstract of the PhD diss. (philology sci.), Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 20 p.
29. Aleksievich, S. (2015), "Nobel lecture of Svetlana Aleksievich: the lost battle", available at: <http://www.dw.com/ru/нобелевская-лекция-светланы-алексиевич-проигранная-битва/a-18895756?maca> (accessed 25 December 2015).

Список джерел

1. Батуревич І. Книжковий ринок 2014-2015: кількісний занепад, якісний підйом [Електронний ресурс] // Культурно-видавничий проект «Читомо». – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/blogs/knizhkovij-rinok-2014-2015-kilkisnij-zanepad-yakisnij-pidjom>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
2. Книговидання-2014: наклад, лідери й любовні романи [Електронний ресурс] : Культурно-видавничий проект «Читомо». – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/news/oficijni-ridrahunki>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
3. Колошук Н. Нефікційна література (документалістика) як маргінальне явище мультикультурного процесу сучасності: українська ситуація [Електронний ресурс] / Надія Колошук. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/18489/25-Koloshuk.pdf?sequence=1>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
4. Словарь иностранных слов / под ред. Комлева Н. Г. – М. : Эксмо, 2006. – 672 с.
5. Местергази, Е. Г. Литература нон-фикшн/non-fiction: эксперим. энцикл.: рус. версия / Е. Г. Местергази. – М. : Совпадение, 2007. – 325 с.
6. Fiction. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс] // Oxford Dictionaries. – Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/fiction>. – Title from the screen. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
7. Non-fiction. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс] // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/learner/non-fiction>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
8. Нехудожня література. Розумашка [Електронний ресурс] // Магазин «Розумашка». – Режим доступу: <http://rozumashka.com.ua/eshop/c1049>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
9. Нехудожня література. Bookofka [Електронний ресурс] // Електронна книжкова крамниця Bookofka. – Режим доступу: <http://bookofka.com.ua/uk/13-nekhudozhnya-literatura>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.
10. Нехудожня література. Bambook [Електронний ресурс] // Книжковий інтернет-магазин Bambook. – Режим доступу: <http://www.bambook.com/scripts/catalog.sect?v=1&sid=1586>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

11. Стадницька Ю. В. Дитяча публіцистика як об'єкт дослідження / Ю. В. Стадницька // Вісник СумДУ. – Суми, 2006. – №3 (87). – С. 20-24.

12. Грант Р. Как издать книгу в Америке? Анализ рынка: нехудожественная литература на английском языке [Електронний ресурс] / Рина Грант // Livejournal. – Режим доступу: <http://rina-grant.livejournal.com/15095.html>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

13. Барякина Э. Как издать книгу нон-фикшен [Електронний ресурс] / Эльвира Барякина // Справочник писателя. – Режим доступу: <http://avtoram.com/avtor/elvira-baryakina/>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

14. Non-fiction novel. Encyclopedia Britannica [Електронний ресурс] // Britannica. – Режим доступу: <http://www.britannica.com/art/nonfiction-novel>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

15. Ничко О. Я. Військовий кореспондент Джон Стейнбек про Італію та італійців / Оксана Ничко // Наукові записки. Серія: Літературознавство / Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка ; За редакцією проф. М. Ткачука. – Тернопіль, 2006. – Вип. XX. – № 2 (20). – С. 296-307.

16. Варикаша М. Література non-fiction: поміж фактом і фікцією / Марта Варикаша // Актуальні проблеми слов'янської філології. – 2010. – Випуск XXIII. – Частина 3. – С. 28-39.

17. Philip Leila. The literature of fact [Електронний ресурс] / Leila Philip // The Colgate Scene. – Режим доступу: <http://www4.colgate.edu/scene/nov2001/philip.html>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

18. Торкут Н. М. Проблеми генези і структурування жанрової системи англійської прози пізнього Ренесансу (малі епічні форми та «література факту») / Н. М. Торкут. – Запоріжжя: б. в., 2000. – 406 с.

19. Głowiński M. Słownik terminów literackich / M. Głowiński., T. Kostkiewiczowa, A. Okopien-Sławińska, J. Sławiński; pódred. J. Sławińskiego. – Wyd. 2, poszerzone i poprawione. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: Zakład Narodowymimienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1989. – 656 s.

20. Gołaszewska M. Poetyka factu: Szkic o pogranicza estetyki i teorii literatury / M. Gołaszewska. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk; Łódź: Zakład Narodowymimienia Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1984. – 68 s.

21. Lamarque P. Truth, Fiction and Literature. A Philosophical Perspective / P. Lamarque, S. Olsen. – Oxford: Clarendon Press, 1994. – 481 p.

22. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – Т. 1. – 608 с.

23. Література факту. Словопедія [Електронний ресурс] // Словопедія. – Режим доступу: <http://slovopectia.org.ua/29/53403/25317.html>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.

24. Галич О. А. Термінологія сучасної документалістики / О. А. Галич // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2006. – №26. – С. 42-44.

25. Морозова С. Ф. Документальна література // Українська літературна енциклопедія. – К., 1991. – Т. 2.

26. Колошук Н. Екстремальні свідчення в сучасній українській літературі та підсумки і перспективи вітчизняного вивчення документалістики / Надія Колошук // Studia methodologica : збірник / Тернопільський держ. педагогічний ун-т, лабораторія славістичних студій. - Тернопіль : Ред.-вид. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. – Вип. 25 : Антропологія літератури: комунікація, мова, тілесність. – С. 110-115.

27. Черкашина Т. Ю. Система документальної літератури: внутрішня організація / Т. Ю. Черкашина // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 19 (230). – С. 37-45.

28. Ничко О. Я. Імагологічні особливості художньої прози та публіцистики Джона

Стейнбека : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.05 «Порівняльне літературознавство» / О. Я. Ничко ; О. Я. Ничко ; ТНПУ ім. В.Гнатюка. – Тернопіль, 2008. – 20 с.

29. Нобелевская лекция Светланы Алексиевич: Проигранная битва [Электронный ресурс] / Светлана Алексиевич // Deutsche Welle. – Режим доступа: <http://www.dw.com/gi/нобелевская-лекция-светланы-алексиевич-проигранная-битва/a-18895756?maca>. – Назва з екрану. – Дата доступу: 25.12.2015.